

Les 11 - Gevangen Genomen en Berecht

Sandwichverhalen in het evangelie van Marcus

Gedurende dit kwartaal heeft de studiegids van de Sabbatschool verschillende "sandwichverhalen" gepresenteerd. Volgens de auteur van de les zijn er zes van deze sandwichverhalen in het evangelie van Marcus (waar de meeste theologen het over eens zijn), andere geleerden zien er 9, en anderen 12, of zelfs 20. Dus, het begrijpen van wat sandwichverhalen zijn en wat hun doel is, is van cruciaal belang voor de studie van deze week. Marcus 14 is tenslotte het hoofdstuk met de meeste sandwichverhalen in het boek, drie in totaal. De eerste is te vinden in Marcus 14:1-11, de tweede in 14:17-31 en de laatste in 14:53-72.

Dus, wat is een sandwichverhaal? Het is een verhaal dat begint met een **gedeeltelijke gebeurtenis (A1)**, vervolgens voegt de auteur een andere **volledige gebeurtenis in (B)** en eindigt ten slotte met **het originele verhaal (A2)** in een **A1-B-A2** formaat. De les van zondag over Marcus 14:1-11 bespreekt het vijfde sandwichverhaal dat tot nu toe in dit kwartaal is besproken, de structuur is als volgt:

A1: Plot om Jezus te doden 14:1-2 (onvolledig verhaal)

B: Jezus wordt gezalfd in Bethanië 14:3-9 (compleet verhaal)

A2: Plot om Jezus te doden 14:10-11 (het originele verhaal wordt voltooid door Judas' overeenkomst om Jezus te verraden)

We zouden minstens drie redenen kunnen noemen waarom Marcus verhalen in dit "sandwichformaat" heeft geïntercaleerd. Verhalen worden naast elkaar geplaatst **om de nadruk te leggen** op een bepaald thema, bijvoorbeeld "Jezus' macht over de ziekten" (Marcus 5:21-43); **om het verband tussen verhalen aan te tonen**, zoals in de gelijkenis van de zaaier, ingeklemd door Jezus' uitleg over het doel van de gelijkenissen (Marcus 4:1-20); of **om contrast te presenteren** tussen het gedrag van de personages die betrokken zijn bij de parallelle verhalen. In hoofdstuk 14 brengt Marcus drie contrasterende verhalen samen in een sandwichvorm. De eerste legt de nadruk op **liefde en haat (14:1-11)**; de tweede, **trouw en trouweloosheid (14: 17-31)**; en de derde, **waarheid en leugen (14:53-72)**.

Liefde en haat tegenover elkaar (Marcus 14:1-11)

Volgens Marcus vond dit incident plaats rond de tijd van het Pesachfeest in Jeruzalem. Sommige evangelienschrijvers zeggen dat het is gebeurd **twee dagen** voor het Pascha (Mt 26:1-2; Mk 14:1), terwijl Johannes zegt **zes dagen** voor het Pascha (Jh 12:1). Theologen leggen uit dat de "zes dagen" waarschijnlijk een verwijzing zijn naar het moment waarop de zalving van Jezus plaatsvond, terwijl de "twee dagen" die door Mattheüs en Marcus worden genoemd, verwijzen naar de tijd dat de religieuze leiders bijeenkwamen en samenspannen om Jezus te doden.

Het Pesachfeest trok enorme aantallen pelgrims die in de Joodse diaspora leefden naar Jeruzalem. Geleerden schatten dat de bevolking van de stad tijdens het Pesachfeest drie tot vijfmaal toenam. Flavius Josephus, een Romeins-Joodse historicus uit de eerste eeuw, gaat zelfs zo ver om te zeggen dat de bevolking van de heilige stad tijdens de Pesach-viering in 66 na Christus toenam tot 3 miljoen mensen, wat zou betekenen dat de bevolking bijna honderdmaal zou zijn toegenomen dan normaal (De Joodse Oorlog 2.280-283). Geleerden hebben echter geconcludeerd dat de door Josephus genoemde aantallen nogal opgeblazen en overdreven zijn gezien de logistiek en de bevolking van de Joodse diaspora in de 1e eeuw. In ieder geval, is het veilig om te zeggen dat duizenden Joodse pelgrims elk jaar in dat seizoen naar Jeruzalem reisden, wat de bezorgdheid van de religieuze leiders over het doden van Jezus tijdens het feest verklaart.

De contrasten. Als dit verhaal inderdaad in sandwichvorm is geschreven, dan contrasteert Marcus de **haat** die de religieuze leiders ertoe dreef Jezus te doden, met de **liefde** die Maria dreef in haar toewijding aan Jezus. Een tweede tegenstelling is die tussen Judas' daad van **verraad** en Maria's daad van **loyaliteit** aan Jezus. Een derde zou de tegenstelling kunnen zijn tussen de **hypocrisie** van de theologisch geleerden (Judas, de hogepriesters en de schriftgeleerden) en de **oprechtheid** van de theologisch ongeletterden (Maria). Een vierde contrast zou de **geheimzinnig** en **sluipende houding** van de religieuze leiders en Judas tegen Jezus kunnen zijn, met de **openheid** en **expressiviteit** van Maria's daad ten gunste van Jezus. Ten slotte (en misschien een beetje vergezocht volgens mij), door Jezus **gevangen te zetten** en **te doden**, wilden de religieuze leiders zijn reikwijdte **te beperken**, terwijl Maria door haar **zalving** van Jezus iets deed dat in de hele wereld zou worden verkondigd, waardoor de reikwijdte van Jezus' bevrijdende boodschap juist werd **vergroot**.

Vragen ter bespreking

- 1 Ziet u, naast de vijf hierboven genoemde tegenstellingen, nog andere tegenstellingen in dit verhaal?
- 2 Wetende dat Marcus deze verhalen opzettelijk in sandwichformaat schreef, wat voor soort gevoelens en reactie probeerde hij dan op te roepen bij zijn lezers/ons? Wat was bijvoorbeeld Marcus' bedoeling toen hij in 14:1-11 de houding van Judas en de religieuze leiders tegenover die van Maria stelde?
- 3 Ellen G. White en sommige geleerden betogen dat Judas niet door haat werd gemotiveerd toen hij Jezus aan de hogepriesters overleverde (zie De Wens der Eeuwen, hfst 76, Judas). Wat was volgens u de motivatie van Judas om Jezus te verraden? Was het hebzucht, of was het om Jezus een kans te geven om zijn macht te tonen en aan de menigten en te onthullen dat hij de Messias was (zoals Ellen G. White suggereert), of was het iets anders? Wat denkt u dat hem motiveerde?

Trouw en ontrouw tegenover elkaar (14:17-31)

Marcus' verslag van het Avondmaal (verzen 22-26) wordt ingeklemd door twee voorspellingen van Jezus dat de discipelen Hem zullen verloochenen. In beide voorspellingen is Jezus alleen met de Twaalf. **De eerste voorspelling (A1)** komt aan het begin van het avondmaal (verzen 17-21); **de tweede (A2)** vindt plaats na de maaltijd op weg naar de Olijfberg (verzen 26-31). **Beide voorspellingen** worden door de discipelen met ongeloof ontvangen. In het eerste geval is het ongeloof (vers 19) en in het tweede verloochening (verzen 29-31). Vervolgens plaatste Marcus **het Avondmaal (B)** (verzen 22-26) tussen deze **twee verslagen (A1-A2)** van **ontkenning en lafheid**.

Wat was dus de bedoeling van Marcus toen hij **het Avondmaal** tussen deze **twee verslagen** plaatste? Als dit inderdaad een sandwichverhaal van contrast is, dan probeert Marcus een contrast te schetsen tussen **Jezus' trouw aan Gods verbond** (vers 24) en de **ontrouw van de discipelen in het volgen van Jezus**. De theoretische trouw van de discipelen (ze waren het allemaal met Petrus eens om Jezus niet te verlaten, vers 31) blijkt later bedrieglijk te zijn omdat ze allemaal Jezus in de steek lieten (vers 50). De houding van de discipelen gecontrasteert dan met Jezus' houding van trouw door zijn oprechte loyaliteit aan God en zijn consequent gedrag m.b.t. zijn belofte (vers 24). Hij was trouw tot het einde door zijn leven te geven en te sterven aan het kruis.

De Zwitserse nieuwtestamenticus Eduard Schweizer merkt op dat deze tegenstelling tussen de trouw van God versus de ontrouw van zijn volk een terugkerend thema is in het Oude Testament. *"Waar de menselijke trouw faalt, staat Gods verbondsliefde vastberaden."* We zien hetzelfde beeld met Jezus die alleen bidt in Gethsemane terwijl zijn discipelen slapen, of toen Jezus alleen stierf op Golgotha nadat De Twaalf Hem in de steek lieten. Gods heilsverbond hangt af van Zijn trouw en het houdt stand ondanks de ontrouw van Zijn volk.

4 Zoals hierboven vermeld, stelt Marcus in dit tweede sandwichverhaal de ontrouw van de discipelen tegenover de trouw van Jezus. Wat was de bedoeling van Marcus met zo'n contrast? Welke lessen kunnen we trekken uit deze tegenstelling? Wat leert dit verhaal ons over onszelf?

5 In het eerste deel van het verhaal zegt Jezus dat één van de discipelen Hem zal verraden (verzen 17-21). In het tweede deel van het verhaal zegt Jezus dat alle discipelen Hem in de steek zullen laten (verzen 27-31). Het is duidelijk dat Jezus verraad veel serieuzer neemt dan verloochening (vgl. v 21). Wat maakt verraad tot een veel ernstiger daad dan verloochening? Was het in de steek laten van de discipelen niet ook een soort verraad, aangezien ze allemaal gezworen hadden bij Jezus te blijven tot de dood (vers 31)?

6 Waarom gelooft u dat Jezus de identiteit van Judas tot het einde toe bewaarde, terwijl hij niet aarzelde te zeggen dat Petrus hem driemaal zou verloochenen (vers 30)? Wat maakte de daad van Judas "erger" dan Petrus' verloochening? Vooral als we de actie van Judas lezen door de interpretatie van E.G. White, dat hij het deed met "goede bedoelingen", zodat Jezus aan iedereen kon openbaren dat hij de Messias was.

Enkele gedachten over het Laatste Avondmaal

Terwijl ik de studiegids voor de sabbatschool aan het lezen was, intrigeerde een opmerking in de les van maandag mij. De auteur beweert dat "Het opvallend is dat bij de maaltijd van de Heer, die Jezus hier instelt, geen gebruik wordt gemaakt van het paaslam. Dat komt omdat Jezus zelf het Lam van God is." Hoewel de auteur niet expliciet beweert dat er geen Paschalam was toen Jezus zijn laatste Pesach-maaltijd met de discipelen vierde, gaat hij er impliciet van uit dat er geen lam was bij de maaltijd. Hoewel het op het eerste gezicht een detail van weinig tot geen belang lijkt, is het bespreken hiervan eigenlijk essentieel, omdat de conclusies die we uit deze discussie trekken van invloed kunnen zijn op de manier waarop we het Pascha en het Avondmaal vieren. De vraag is dus: aten Jezus en de discipelen een Pesachlam toen ze het Pascha in de bovenkamer vierden? Was het Laatste Avondmaal een maaltijd zonder een lam, zoals de meeste christenen traditioneel aannemen?

Een van de belangrijkste argumenten tegen het feit dat het Laatste Avondmaal een normale Pesach-sedermaaltijd was, is dat "er geen woord over een lam wordt vermeld" in de Evangelieverslagen. Een nadere bestudering van de hele context in de evangeliën onthult echter dat het idee dat er geen lam was bij het Laatste Avondmaal exegetisch niet houdbaar is. Hoewel het woord "lam" (Grieks arnion) in geen van de verslagen van het Laatste Avondmaal voorkomt, getuigen zowel Marcus als Lucas in het bijzonder expliciet dat er een Paschalam (Grieks pascha) was bij het Laatste Avondmaal.

Als we Marcus 14:12 lezen, zegt de tekst expliciet: "Op de eerste dag van het feest van het Ongedesemde brood, wanneer **het pesachlam** wordt geslacht, zeiden zijn leerlingen tegen Hem: Waar wilt U dat wij voorbereidingen gaan treffen zodat U **het pesachmaal** kunt eten?" De Nederlandse Bijbels vertalen het Griekse woord met twee verschillende woorden (**pesachlam** en **pesachmaal**). Er is echter geen reden om bij het eerste gebruik van 'Pesach' (14:12a) te verwijzen naar het Pesachlam en bij het tweede gebruik van "Pesach" (14:12b) te verwijzen naar het populaire idee van een maaltijd met alleen brood en wijn. Hetzelfde patroon is aanwezig in Lucas 22:7-8. Hoewel **pesachlam** en **pesachmaal** tegenwoordig voor ons verschillende connotaties kunnen hebben, betekende het voor joden uit de 1e eeuw één en hetzelfde. **Dat wil zeggen dat een pesachmaal zonder lam zelfs ondenkbaar was.**

Bovendien zegt Jezus in Marcus 14:20: "Het is een van jullie twaalf, die met Mij uit dezelfde schaal eet". Degenen die hebben deelgenomen aan of getuige zijn geweest van een Pesach sedermaaltijd, zouden onmiddellijk herkennen dat Jezus hier verwijst naar het dopen van het brood in de bittere kruiden, waarbij

hij waarschijnlijk de bitterheid van de kruiden verbindt met de bitterheid van het verraad dat hij op het punt stond te ervaren. Verder zegt Marcus 14:22 "Terwijl ze aten, nam Hij een brood". Dat wil zeggen, het brood dat Jezus zou gebruiken om symbolisch toe te passen op zijn lichaam was niet het enige gerecht dat Hij en de discipelen die nacht aten, het was een extra element dat Jezus ofwel introduceerde of een nieuwe betekenis gaf aan reeds bestaande elementen van het Paschamaal.

Vragen ter bespreking

7 Zoals in deze studie werd beklemtoond, reisden in de eerste eeuw duizenden mensen naar Jeruzalem om het paschafeest te vieren. Wat voor soort motivaties en gevoelens denkt u bracht mensen ertoe om zo'n pelgrimstocht te doen?

8 In Lucas 22:15 zegt Jezus: "Ik heb er hevig naar verlangd dit pesachmaal met jullie te eten voor de tijd van mijn lijden aanbreekt". Waarom gelooft u dat Jezus er zo naar verlangde om het Pesachmaal met de discipelen te eten? Zou het kunnen dat het delen van deze maaltijd met de discipelen een moment van vreugde en gemeenschap voor Hem zou zijn voordat Hij de Via Dolorosa (de Lijdensweg) zou ondergaan?

9 Wat leert Jezus' verlangen om het paschamaal te eten ons over de geest waarmee wij het Pascha of het Avondmaal dienen te vieren?

Zijn we nog steeds een protestantse beweging?

Bij het ontstaan van de adventistische beweging wilden de pioniers de kerk hervormen naar haar Bijbelse wortels. Dit is bijvoorbeeld de reden die de pioniers ertoe bracht om als rustdag de zondag te vervangen door zaterdag, de bijbelse sabbat. Tegenwoordig zijn de meeste geleerden het erover eens dat de manier waarop het Avondmaal wordt gevierd in de meeste christelijke kerken (inclusief onze kerkgenootschap), grotendeels verschilt van de manier en de geest waarmee de vroege kerk het vierde. Een paar dagen geleden las ik op een internationale adventistisch forum voor predikanten dat "we van een substantiële maaltijd met een symbolische betekenis, een symbolische maaltijd met een substantiële betekenis hebben gemaakt". Dat wil zeggen: het Avondmaal was een normale maaltijd met een symbolische betekenis en het is veranderd naar een symbolische maaltijd die streng formeel en ceremonieel is. Het Avondmaal voor de vroege christenen was dus niet zo formeel en ritualistisch als het in de loop der geschiedenis werd in de katholieke kerk. Daarom kunnen we concluderen dat we, ondanks dat we ons protestant noemen, katholiek blijven in de manier waarop we het Avondmaal vieren.

10 Wat zou er volgens u gedaan kunnen worden om de essentie en de geest waarmee we het avondmaal in onze kerken moeten vieren, te herstellen? Zijn er gevaren verbonden aan het blijven vieren van het Avondmaal en het Pascha zoals dat tegenwoordig in onze kerk wordt gedaan?

Waarheid en leugen tegenover elkaar (14:53-72)

Om deze studie niet te veel uit te breiden en uitputtend voor u maken, zal ik het derde sandwichverhaal van Marcus 14 niet bespreken. Niettemin, biedt de studiegids van de sabbatschool een goede studie van dit verhaal in de les van donderdag. Ik wens u een gezegende en aangename sabbatsschooldialoog.